

האירגונים הלא-ציוניים בארצות-הברית בימים שקדמו להכרזה על מדינת ישראל

השבועיים האחרונים לפני כינון מדינת ישראל הריבונית היו עבור היישוב ימי קרבות והתכוננות לקראת פלישת צבאות ארצות ערב. ההנהגה, שכונתה אז „מינהלת העם“, היתה חייבת לקבל הכרעות גורליות ולקחת על עצמה סיכונים גדולים מבחינת מדיניות וצבאית כאחד. אם לשפוט על-פי התיעוד שבידינו אין לומר שתמצב ששרר אז בארץ השתקף במלואו בפעילות האירגונים הלא-ציוניים בארצות-הברית. נראה שאי-הודאות לכבי התייחסות ממשלת ארצות-הברית למדינה היהודית שעמדה לקום בניגוד לעמדתה המוצהרת, היתה אחד הגורמים לפאסיביות היחסית של חלק מאירגונים אלה, ובייחוד של הוועד היהודי האמריקאי (ו״א) בהתייחסותם למאבק המדיני של היישוב. ייתכן שגם המצב האירגוני של יהדות אמריקה חסרת הליכוד וחוסר הנהגה המקובלת על כל חלקיה מנעו פעילות מדינית מאורגנת תקיפה בימים שקדמו להכרזה על הקמת מדינת ישראל.

מתנגדי החלוקה במישל האמריקאי פעלו כמעט עד ת-15 במאי על-מנת למנוע את ביצועה. הם קיוו לא רק לצמצם את פעילות הלא-ציונים למען החלוקה אלא ביקשו עדיין לשכנע אותם לפעול למען „מיתון“ המדיניות הציונית, כלומר נגד הקמת מדינה יהודית ריבונית. יהודה ל. מאגנס היה מוכן לסייע להם. בשיתותיו עם ראשי משלחת ארצות-הברית באו״ם הוא חזר על התנגדותו התריפה לחלוקה ועל נכונותו להשפיע על יהודים ולא-ציונים רבים ככל האפשר לתת יד למדיניות בה נקט הממשל באותה תקופה.¹ ראשי הו״א לא היו מוכנים בשלב זה להקשיב לטיעוני מאגנס נגד החלוקה ואם היה בכוונת ראשי מזכירות-המדינה להשפיע על הוועד היהודי האמריקאי בעזרת מאגנס הרי העלו חרס בידיהם. יוסף פרוסקאור, נשיא הוועד, אף לא איפשר למאגנס להשתתף בישיבות הוועדה האכסקוטית של הו״א.² נשיא הוועד היה מוכן אומנם לתרום סכומי כסף מסויימים למאגנס וחבריו על-מנת לסייע להם במאמציהם לשפר את היחסים בין יהודים לערבים בארץ-ישראל, אך סירב לתת לו דריסת-רגל בדיונים המדיניים של הו״א.³

נתקבל הרושם שלא דווקא יהודי ארצות-הברית אלא סקדי הממשל האזינו בדריסת לרברי מאגנס. נושאי דיוניו של מאגנס עם אנשי הממשל היו מגוונים. לאחר שלא עלה בידו להביא לפעילות ישירה של יהדות אמריקה נגד החלוקה, ונא

הציע למוכיר המדינה למנוע מיהדות אמריקה בכוח צו לסייע להגנת היישוב לבצע את החלוקה בכוחות עצמה וזאת באמצעות הטלת סאנקציות כלכליות ובעיקר על-ידי הטלת איסור העברת כספי המגביות לארץ.⁴ אך כידוע לא נקטה ממשלת הנשיא טרומן אמצעים מסוג זה נגד היישוב.

פרוסקאור אומנם לא נתן למאגנס להשמיע את טיעוניו בפני מוסדות היי"א; לעומת זאת נתנו עורכיו של קומנטי, ירחון הוי"א, מקום בולט למאמרה של חנה ארנדט שהופיע בגיליון מאי 1948 של הבטאון.⁵ במאמר זה תביעה המחברת התנגדות חריפה להקמת מדינת ישראל והיתה לדוברת של קבוצת אינטלקטואלים יהודים לא גדולה אשר הזהירה את הציבור היהודי מפני הגשמת הציונות המדינית. נקודת-המצא של הסופרת היתה שדווקא בשעת נצחון הרעיון הציוני בקרב העם היהודי מאיימת סכנה חמורה ביותר על היישוב היהודי. אך על-אף התנגדותה לממלכתיות יהודית לא הבחישה ארנדט שיהודי אמריקה בהמוניהם רוצים שתקום מדינה יהודית ב־15 במאי. בין התומכים היו, לפי דבריה, אינטלקטואלים שמאלניים שקדם לכן דחו את הציונות על הסף, אנשי עסקים שביקשו תמיד להרחיק את בעיות היהודים מכותרות העתונים, פילאנתרופים שחשבו בעבר שארץ-ישראל עולה יותר מדי כסף ומוטב להשקיעו במפעלים אחרים וקוראי עתונות אידיש שנהגו לדחות את הציונות ולראות רק בארצות-הברית את הארץ המובטחת. היא כתבה:

כל היהודים, מהברזנס, דרך פארק אֶבְנִי, בגריניץ וילג' ועד לברוקלין, מאוחדים ומשוכנעים שהמדינה היהודית היא הכרח; דעתם היא, שאמריקה בגדה בעם היהודי ושטירור האצ"ל ותלחי"י מצדק פחות או יותר. הם מאמינים שסילבר, בן-גוריון ומשה שרתוק [שרת] הם המנהיגים האמיתיים של העם היהודי, ואולי הם מתונים מדי.⁶

ארנדט הסתייגה מרעת-הקהל היהודית הזאת ותאשימה את הלא-ציונים בארצות-הברית בחוסר אחריות בטענה שדווקא הם היו צריכים להיות מפותחים די הצורך על-מנת להבין את המציאות המורח-תיכונית. כיצד קרה שהם לא השכילו להבין שזו מציאות ערבית? טעות היתה לחשוב שאת גורל האיוור הזה של העולם יכולות לקבוע המעצמות הגדולות על-ידי החלטה על חלוקת ארץ-ישראל או על-ידי כל החלטה אחרת. היא ביקשה להוכיח, שעל-מנת להציל את תבית הלאומי מכליון צריך בראש וראשונה למנוע את הקרבתו על מזבח ריבוניות שווא, פסבדו-סוברניות בלשונה. הפתרון המדיני עליו המליצה לא היה שובה במידה רבה מהצעות מזכירות המדינה. אסור לתת לתושבי ארץ-ישראל סמכויות שלטון כל זמן שמנהיגי שתי הקהילות אינם מסוגלים לנשר ביניהם. את הטרוריום (היהודי) הציעה חנה ארנדט לחסל ולא רק לגנות. בנושא העליה היהודית היא תכננה להתפטר ולשים לה גבולות, הן מבחינת הזמן והן מבחינת מיספר העולים שכניסתם לארץ תותר. רק שלטון ערבי-יהודי משותף, אולי כמסגרת פדרציה רחבה יותר, יביא גאולה לארץ-ישראל ואמנציפאציה מדינית בה, ואין זה טאוחר, טענה הסופרת בסיכום דבריה.

מנהיגות הוי"א, אשר במשך כמעט כל תקופת המסאיומטן על גורלה הפוליטי של הארץ בתקופה הנידונה נתנה פומבי לעמדותיה על-מנת להוות גורם בעיצוב

הלא-ציונים בארצה"ב לפני הכרזת המדינה

דעת-הקהל היהודית בארצות-הברית, נאלמה דום באפריל ובמחצית הראשונה של מאי 1948. היא לא המשיכה לתמוך בפוטבי בחלוקה ואף לא הכריזה על הודעות עם עמדת המימשל, כפי שהמליצו מתנגדי החלוקה בו"א. פרוסקאור ביקש בשלב זה לוותר על הבעת דעה בפוטבי ועמד על כך בדיוני הוועדה המובילה של הוועד. זאת בשעה שהוא עצמו השתתף באופן פעיל ביותר במשאיומתן על שביתת-הנשק. עמדתו אז שעל הוועד להימנע מתצהרות אושרה בדיוני הנהגת אירגון זה.⁷ על פסיחת הנהגת הו"א על שתי הסעיפים תעיד הערכת-מצב שהוכנה על-ידי הצוות הקבוע שלו לקראת ישיבת הוועדה האכסקוטית ב"1-2 במאי 1948.⁸ הנסיון להימנע מהכרעות מדיניות ולצפות שההכרעות יתקבלו על-ידי אחרים הביא לנוסחאות כגון:

ממשלת ארצות-הברית, מהנשיא ומטה, אף פעם לא הסתייגה באופן פורמאלי מהחלוקה. היא הדגישה בקביעות שארצות-הברית תומכת בשעה זו ב„נאמנות ומגית“ אשר תבטיח שלום עד תמועד בו ניתן יהיה למצוא פתרון סופי. היא [ממשלת ארצות-הברית] הדדיעה בפירוש שטייטת הנאמנות אשר חוגשה על-ידי ממשלת ארצות-הברית לאו"ם אינה אלא טייטת עבודה ואינה מהווה הצעה פורמאלית של ממשלתנו ובשום מקרה אינה תחליף להחלטת ה"29 בנובמבר. ממשלתנו טענה שמטטר הנאמנות הוא דחיית ביצוע החלטת האו"ם, הואיל ובתנאים הנוכחיים אין לבצעה בדרכי שלום. פקידי המימשל חזרו והדגישו שלא תהיה תפנית במדיניות ושהצעת שביתת-הנשק, וכן ההצעה המכונה נאמנות ומגית, מתוכננות להביא שלום לארץ-ישראל עד שניתן יהיה להגיע להחלטה סופית על המבנה המדיני של הארץ.⁹

זת היה ניסוח „מרגיע“, אך הוא לא שיקף את המציאות המדינית בראשית מאי. בנוסחאות דומות השתמשו אחרי ה"15 במאי על-מנת להצביע על עקביות המדיניות האמריקאית לגבי ארץ-ישראל במאס-אפריל. ייתכן וטרומן חשב שבעתיד תחבצע החלוקה, אך ניסוח טייטת הנאמנות, שהוכנה על-ידי מזכירות המדינה, מעיד על מדיניות שונה לחלוטין.¹⁰

בראשית מאי 1948 לא העז הו"א להמרות את פי המימשל, אך גם לא היה מוכן לקרוא תגר על דעת-הקהל היהודית ולהתכחש לעמדתו-הוא, שאת בעיית שארית הפליטה ניתן לפתור רק על-ידי עליה המונית לארץ-ישראל תחת רשות יהודית ריבונית, הואיל ובשום דרך מוצעת אחרת הדבר לא היה אפשרי. פרוסקאור, אשר מסר לחבריו דו"ח סודי על מאמציו הדיפלומטיים, הציע להם לכן:

עד שהתמונה לא התבהר יחיה זה מיותר ואף מוזיק עבור הו"א לנקוט עמדה. מוטב לא לאשר מחדש את העמדה שהוועד נקט בעבר [תמיכה בחלוקה] או להסתייג ממנה.¹¹

פרוסקאור, שעוד בסוף מאס דחה הצעות שהוועד יימנע מנקיטת עמדות, היה נבוך ולא ראה מוצא מהמצב אליו נקלעה בעיית ארץ-ישראל. הוא הודיע שינסת לסייע

בעצירת האלימות וימקד את מאמציו בהצלת ירושלים, אך הוא היה חרד מן ימצאו יהודי ארצות-הברית את עצמם מבודדים, וביקש מחבריו לייצג לו כיצד ניתן למנוע את האסון שלפי דעתו התקרב בארץ. אך גם בשלב זה מנע פרוסקאור את נסיונותיהם של מתנגדי תוכנית החלוקה בוי"א, גיימס מארשאל, מוריס קסקר, דוד שר, אלן שטרק ולסינג רוטנאלד, להפוך את הקערה על פיה ולהביא להחלטת הוי"א בגנות החלוקה ובזכות תוכנית הנאמנות. בלאושוטין לא נקט עמדה בוויכוח זה. המושל הרברט להמן, לעומת זאת, עמד לצדו של פרוסקאור ושיבת את פעילותו הדיפלומטית. בדו"ח הרשמי מדיוני הוועדה האמסקוטיבית נאמר:

המושל להמן הסכים שהמצב בארץ-ישראל מכיל גורמי סכנה עבור יהודי אמריקה, אך הוא ביטא בצורה נמרצת את חוסר סובלנותו עם כל צורת פעולה מבוססת על פחדנות ולא על עקרונות מוסריים של אמונתנו. הואיל והפליה לארץ-ישראל היא כפי הנראה התקווה היחידה לבעיית העקורים היהודים, חובתנו המוסרית חייבת לגבור על פחדנותנו לעצמנו.¹²

על כוחם של מתנגדי החלוקה בוי"א תעיד קבלת החלטה שהגשמה בזירה המדינית הפנים-אמריקאית עשויה היתה להקטין במידה רבה את השפעת דעת הקהל היהודית על מדיניות המימשל. על-פי הצעת גיימס מארשאל, ממתנגדי הקמת המדינה היהודית, הוחלט לתבוע משתי המפלגות הנדולות להסכים למדיניות דו-מפלגתית בנושא עתיד ארץ-ישראל ולהצביא את הנושא ממערכת הבחירות. הנמקת המציע היתה שאם לא יעשה כן תינזק יהדות אמריקה.¹³ ג' פורסטל ולוי הנדרסון, האנטי-ציונים הקיצונים ביותר במימשל, העלו תביעה וזה פעמים אחדות על-מנת לנטרל את הציבור היהודי במאבק המדיני על עתיד הארץ. לפי הצעת אלן שטרק גם החליטה מנהיגות הוי"א לסייע להתקרבות יהודית-ערבית ולתבוע שייעשו מאמצים לבינאום ירושלים ומינוי מושל לעיר. ביחס לעתיד ארץ-ישראל כולה לא נתקבלה כל החלטה — בעניין המרכזי החליט הוועד לא להחליט. פרוסקאור סיכם את הדיון 12 יום לפני ההכרזה על הקמת מדינת ישראל בציינו שההיסטוריה תחליט אם תקום מדינה יהודית או רק מיקטע יהודי במדינה ערבית-יהודית. הוא העיר שאומנם צורה כלשהי של חלוקה כבר הוגשמה וקיים מימשל עצמי יהודי בחלק מארץ-ישראל, אך סירב להתייחס לבעיית הריבונות היהודית בחלק זה של הארץ. בלי שהיה נכון בשלב זה להציע סיוע ישיר לפתרון כלשהו הביע פרוסקאור תקווה שיגיעו לחסד שיאפשר עליה, בטחון לקהילה היהודית בארץ-ישראל ואת השגת המטרות האחרות של הוועד היהודי האמריקאי. נשיא הוועד סתם ולא פירש, אך במאי 1948 לא היו מטרות הוי"א זהות בדיוק עם היעדים עליהם החליטה מנהלת העם בארץ-ישראל להיאבק בכל האמצעים. פרוסקאור ידע שההנהגה הציונית תכרו על כינון המדינה תוך שבועיים, אך הוא לא ביקש ממשלת ארצות-הברית להעניק לה הכרה אם וכאשר תקום.¹⁴ דו"ח הוועדה האמסקוטיבית של הוי"א לשנת 1948-1949 העדיף לא להזכיר את תקופת אפריל-מאי 1948 בהיסטוריה של הוועד ביחס לארץ-ישראל. בדו"ח, בחתימת יעקב בלאושוטין, לאחר שנסקרה תפנית המדיניות האמריקאית במארס 1948, נאמר:

הוועד הדגיש ששינוי המדיניות הוא בלתי מוצדק ולא נכון והוועד תבע שתימשך התמיכה בחלוקה, שכל משקלו של תא"ם יופעל על-מנת להרוץ את הפלישה ולהעניש את התוקפן. מדיניות ארצות-הברית חורה אל מסלולת הקודם אחרי הכרזת הקמת מדינת ישראל, הנשיא טרומן העניק לה מיד הכרה דה-פאקטו...¹⁵

הנהגת הו"א הבינה כנראה שסיקור עמדותיה בחודש האחרון לפני הקמת מדינת ישראל לא יוסיף ליוקרתה בעיני הציבור היהודי בארצות-הברית.

רוב האירגונים הלא-ציוניים האחרים לא נקטו דרכים חדשות ואף לא פעילות יוצאת-דופן באפריל-מאי 1948. מרבית התומכים בהקמת המדינה היהודית, על-אף התפנית במדיניות ארצם, המשיכו בתמיכתם; החושיים מנקיטת עמדה במאס לא יצאו משתיקתם באפריל-מאי. דעת-הקהל היהודית ברובה רצתה בהקמת מדינת ישראל ב־15 במאי. בסקר שהתניחם ל־23 שבועונים יהודיים באמריקה, אשר נערך אז, נחברר ש־18 בטאונים סחייבים הכרזה על ריבונות יהודית ו־5 נמנעו מלקבוע עמדה בעד או נגד. העתונות באידיש תמכה פה-אחד ביישוב הלוחם.¹⁶ הציבור היהודי המשיך לתת ביטוי לתמיכה זו בחודש האחרון לפני הקמת המדינה באותן דרכים ובאותם אמצעים בהם השתמש בעבר, פניות במכתבים ובמברקים לבית הלבן, הפעלת סנאטורים ומנהיגי ציבור לא-יהודים, משלחות, אסיפות והפגנות; מרבית הפעילות הזאת יצאה לפועל ביוזמת ההנהגה הציונית בראשות אבא הלל סילבר וגם אז לא היתה חמיד לשעמה של מנהיגות הו"א. התרומות למגבית ולקרנות אחרות שסייעו ליישוב הלוחם היוו גם אז מסלול חשוב ביותר להזדהות יעדים אמריקאים עם יהודי ארץ-ישראל.

על, החזרה של מדיניות ארצות-הברית למסלולה הקודם" (לפי הגדרת הדו"ח השנתי של הו"א) החליט טרומן על-פי עצת יועציו בבית הלבן ובניגוד לדעת מוכיר המדינה ועוזריו.¹⁷ מותר להניח שלחידת הנשיא לגורל הפליטים היהודים באירופה, אשר היתה ביסוד התייחסותו החיובית לבית הלאומי היהודי אחרי כניסתו לתפקידו, היה משקל ניכר בעת קבלת ההכרעה לחכיר במדינת ישראל.¹⁸ זה היה הבסיס לתמיכתו בתוכנית החלוקה בנובמבר 1947. אומנם במאס 1948 שיכנעוהו מוכיר המדינה ועוזריו שאין כל אפשרות לבצע את תוכנית החלוקה בדרכי שלום ולמען הביצוע יש להפעיל כוח צבאי שיישלח לארץ-ישראל מן החוץ; לאווירת המלחמה הקרה ואזהרת יועציו הצבאיים והמדיניים שהתערבות צבאית מן החוץ תגרום לפתיחת חזית נוספת בעימות בין המעצמות, בו יהיו לברית-המעצמות יתרונות ניכרים, היתה השפעה ניכרת על מדיניות הנשיא. שיקולים אלה הביאו לאישור העלאת תוכנית הנאמנות כתוכנית-ביניים עד שיווצרו תנאים לביצוע תוכנית שתפתור את בעיית ארץ-ישראל בדרכי שלום. מניעת התלקחות מלחמה בקנה-מידה רחב במזרח התיכון הפכה באישור הנשיא למטרה הפראגמטית החשובה ביותר של ארצות-הברית ביחס לארץ-ישראל באפריל-מאי 1948. אך בראשית מאי התברר לקברניטי המדיניות האמריקאית יותר ויותר שאין סיכוי לאישור התוכנית לנאמנות בעצרת הכללית, וימים ספורים לפני ה־15 במאי אף נסתבר לטרומן ששביתת-הנשק כנראה לא תושג.¹⁹ ארצות-הברית לא יכלה למנוע התפתחות זו

למרות טאמצייה הדיפלומאטיים המוגברים ברנע האחרון, לובט אומנם הציע ברגע האחרון למנוע אינטר-גנום בארץ-ישראל באמצעות מינוי ועדה לגיתול זמני של ארץ-ישראל עלידי העצרת, ועדה בה היו אמורים להשתתף נציגי ארצות-הברית, בלגיה וצרפת, אך זאת היתה הצעה בלתי-מעשית בעיני טרומן.²⁰ הוא רצה למנוע תהו ובהו מוחלט, לפי הנדרת לובט העריך טרומן כי:

ביום ו' [14 במאי] בשש אחרי-הצתריים לא תהיה ממשלה או סמכות כלשהי בפלשתינה (א"י), החזקה על השלטון לא תהיה בידי איש ומיספר אנשים יעצו לנשיא לא להרשות שמצב כזה יתהווה...²¹

למעשה, ב-12 במאי, כאשר צמרת המישל האמריקאי דנה בהענקת הכרה למדינת ישראל, הפכה המדינה לעובדה ממשית בכוח ההנגה בלבד. מינהלת העם היתה לממשלה דה-פאקטו עוד בטרם הוכרז על מדינת ריבונית. מזכירות המדינה ועדתה שמבחינה משפטית לא יכלה להתעורר התנגדות להכיר בשלטון דה-פאקטו זה. התנגדות מזכיר המדינה ועוזריו היתה מדינית, אך טרומן קיבל הפעם, ולא כמו ב-8 במארס, את גימוקי קלארק קליפורד ודחה את טענות מארשאל ולובט. יועצי הנשיא בבית הלבן הציעו לו שהכרת ארצות-הברית במדינת ישראל תקדים את הכרת ברית-המועצות, ועלידי צעד זה יישלל מרוסית יתרון מדיני חשוב. יתר-על-כן, טענו עוזרי הנשיא, להכרה זו יהיה צרך מובהק בהחזרת דימוי חיובי לטרומן בדעת-הקהל כתומך בחלוקת ארץ-ישראל.

מארשאל ולובט הפצירו בטרומן לא לקבל את עמדת קליפורד ולהכריע בעניין חשוב זה על-פי תאינטרסים הגלובאליים של ארצות-הברית ולא מנקודת-ראות המדינית הפנימית (from a domestic point of view). כאשר המליץ קליפורד להודיע שארצות-הברית תכיר במדינה היהודית לאלתר טען לובט: „זה גסיון שקוף להשיג את הקול היהודי“.²² מארשאל הציע או לטרומן לדון בכל עניין החכרה בוהירות רבה והודיע בצורה שלא השתמעה לשתי פנים: „אם הנשיא יקבל את עצת קליפורד ואני צריך להשתתף בבחירות, אצביע נגד הנשיא“.²³ בזכרונותיו טרען טרומן:

החלוקה לא התבצעה בדיוק בדרכי-שלום כפי שקיוויתי... אך עובדה היתה שהיהודים שלטו באיזור בו הם היו והם היו מוכנים לנתל איזור זה ולהגן עליו... כאשר היהודים היו מוכנים להכריז על מדינת ישראל התלטתי לנוע ולהעניק הכרה אמריקאית לאומה החדשה.²⁴

במאי 1948 לא היה עדיין ברור כלל ועיקר אם טרומן ייבחר כמזעמד המפלגת הדמוקראטית לנשיאות. על מצמדו הבלתי-בטוח של טרומן במפלגה הדמוקראטית בניו-יורק העידה העובדה, שפיליפ מורי, נשיא ה-C.I.O., ויעקב ס. פוטופסקי, מראשי ועד הפועלים היהודי, מן התומכים הנלהבים בתוכנית החלוקה, אשר נאמו ב-11 במאי 1948 בוועידת איגוד פועלי ההלבשה (Amalgamated Convention).

* כידוע היה טרומן בשלב זה נשיא ארצות-הברית לאחר שקיבל תפקיד זה עם מותו של הנשיא רחבלט, ולא עמד עדיין לבחירה לתקופת כהונה נוספת.

בניו-יורק לא הזכירו את טרומן כלל. נוצר אז הרשם שמועמדו לנשיאות מטעם המפלגה הדמוקרטית היא בספק רב (on the fence). יתר-על-כן, אודווייר (O'Dwyer), ראש עיריית ניו-יורק אז, תקף קשות את מדיניות טרומן בתחומים רבים וביניהם גם את הסתלקות האדמיניסטרציה מתוכנית החלוקה.²² תומכי טרומן במפלגה הדמוקרטית ניסו לכן להחיש את הכרת ארצות-הברית במדינת ישראל גם על-מנת להשפיע על תבואת היהודי אף בתוך המפלגה. הם נקטו בקו זה גם בגלל החשש שהרפובליקאנים ינסו לנצל הסתייגות אפשרית של המימשל הדמוקרטי מהמדינה החדשה לטובתם.²³

לא היה הד חיובי לתביעות ג', פורסטל ול, הנדרסון, לנטרל את נושא ארץ-ישראל במלחמת הבחירות ולהכריז על מדיניות מוסכמת על שתי המפלגות, גישה שכאמור היתה מקובלת אז על הוויא מנימוקים שונים מאלה של מזכיר המדינה וראש מחלקת המזרח הקרוב במזכירות המדינה. היה ברור לצמרת של המפלגה הדמוקרטית, שהקשרים עם מדינת ישראל יהיו נושא במלחמת הבחירות ועניין זה נלקח בחשבון גם בשיקולים ביחס להכרת ארצות-הברית במדינת ישראל. סביר ביותר ש"הקול היהודי" והצפת המימשל בפניות שבאו מהמוני היהודים מכל רחבי ארצות-הברית מילאו תפקיד חשוב יותר במערכת על הכרת ארצות-הברית במדינה הנולדת מפעילות חלק מהאירגונים הלא-ציוניים.

חשיבות מיוחדת עשויה היתה להיות לצעדים תקיפים של גופים לא-ציוניים, הואיל ולטרומן לא היתה דעה טובה ביותר על חלק ממנהיגות המימשל הציוני האמריקאי.²⁴ אך חלק מהאירגונים הלא-ציוניים, ובמיוחד הוויא, לא היו מוכנים להסתכן בהפעלת לחצים אפקטיביים על נשיא ארצות-הברית למען צעדים שעמדו בניגוד למדיניות המוצהרת של ארצות-הברית. אומנם זרם החלטות התמיכה של אירגונים שונים נמשך; כך, למשל, קיבל ה"National Jewish Welfare Board", אשר התכנס ב-10 במאי 1948, החלטה בה הפציר מחדש בממשלת ארצות-הברית לחדש את התמיכה בחלוקה, למען הוכיח את הגיונות המימשל כסו לקידום כבוד האדם והאומה.²⁵ נשיא "בני-ברית", פראנק גולדמן, שלח ב-14 במאי מברק אל טרומן ובו כתב:

כנשיא תאירגון היהודי הגדול ביותר בארצות-הברית אבקשך להכיר בישראל ולחוק בדרך זו את מאבקה לעצמאות ולבטחון.²⁶

רבים, קהילות ובודדים, שלחו מכתבים אל הבית הלבן. כמייכן התארגנו משלחות שבאו לווינגטון על-מנת לשכנע את הנשיא להכיר בישראל.²⁷ היו פניות של חברי קונגרס אל הנשיא להכיר במדינה היהודית, אך גראה שמיספר חברי הקונגרס שהשתתפו בפעילות זו היה קטן יחסית; זאת אף בתשואה לפעילות חברי הקונגרס בשנים 1944 ו-1945.²⁸ היו אישים יהודים לא-ציונים רמי מעלה שפעלו ככל יכולתם על-מנת להביא לשינוי המדיניות המוצהרת של ארצות-הברית והכרת במדינה יהודית. סם רוזנמן היה קשור עם מארשאל, היועצים הרשמיים והבלתי-רשמיים היהודים בבית הלבן דוד גיילס ומאקס לווינטאל עשו ככל יכולתם, בן כהן, יועץ מזכירות המדינה שסייע למאמץ הדיפלומטי הציוני פעמים רבות בעבר, לא

הכזיב ועזר לגיילס בחיבור מיסמכים עבור קלארק קליפורד לצורך הדיונים עם הנשיא על התכרה במדינת ישראל ועם ראשי מוכירות המדינה.²²

בפעילותו הנמרצת לטובת הכרת ארצות-הברית במדינת ישראל בימים הקשים של אמצע טאי הצטיין המושל הרברט להמן. הוא דרש שטרומן להכיר במדינת ישראל מוקדם ככל האפשר ולקח אף חלק פעיל במשלחת דמוקראטים יהודים בניו-יורק, ציונים ולא-ציונים, לנשיא.²³ למרות שתחסיים האישיים בינו לבין טרומן היו קרירים, ביקש המושל הדמוקראטי בניו-יורק, „למען יחסי הציבור עבור האוכלוסייה היהודית בניו-יורק, שלהמן ילך לבית הלבן וידרוש הכרה עבור ישראל“.²⁴ הוא הלך יחד עם סטיבן ס. וייז ומגורו גולדווסר, יושב-ראש המגבית היהודית המאוחדת בניו-יורק אל הבית הלבן. וייז היה הדובר. בסיום הראיון, שהתקיים בימים האחרונים של המאנדאט הבריטי, הוציא טרומן את מפת ארץ-ישראל ממגירתו ואמר לחברי המשלחת: „אני מכיר את הארץ מן ועד באר-שבע“.²⁵

כאשר נמנע הווי"א מלתבוע את הכרת ארצות-הברית במדינת ישראל לפני שטרומן הורה על צעד זה, נקט האירגון בצעדים להם היה רגיל בשנים 1944–1946. המדיניות בשני המקרים היתה אי-נקיטת יוזמה פוליטית ביחס לעתיד ארץ-ישראל אלא אם כן היה לכך אישור מוקדם (clearing) מטעם מזכירות המדינה. הורעד פעל בדרך זו גם כשהיתה ברורה למנהיגי עמדת דעת-תקהל היהודית.

כאשר ננקטה מדיניות זו של „שב ואל תעשה“ עליידי פרוסקאור פנה אליה אירונג אנגל (באותם ימים יו"ר הוועדה האדמיניסטרטיבית של הווי"א ולאחר-מכן נשיאו) ב-14 במאי בשאלה: „האם נתקבלה כבר החלטה ביחס לעמדה שעלינו לנקוט בנושא ההכרה במדינה היהודית החדשה?“²⁶ הנשיא טרומן, עליידי החלטתו להכיר במדינה היהודית, פתר לבסוף את בעיית הורעד היהודי האמריקאי.

ומן לא רב אחרי הקמת מדינת ישראל הגביר פרוסקאור את ההזדהות עמה. בסוף טאי, למשל, פנה ללובט ודרש את התערבות ארצות-הברית נגד המדיניות הבריטית שהיתה אז תמיכה בירדן ובלגיון הערבי. פרוסקאור כתב אז:

אתה היודע שאינני שוביניסטי ביותר, אך דמי רותח כאשר אני חושב על כך שבריטניה הגדולה מקבלת סידע גם מהמסים שאני משלם ומכסף זה היא מעניקה 8 מיליון דולאר לשנה לארץ ערבית הלוחמת נגד יהודי ארץ-ישראל.²⁷

אחרי שטרומן הכיר בממשלת הזמנית של מדינת ישראל ראו הווי"א ואירונג הרפורמה את עצמם חופשיים ללכת בעקבותיו והם אף החלו להפציר במימשל לנקוט מדיניות פרו-ישראלית. החלה תקופה חדשה במערכת היחסים בין האירגונים הלא-ציוניים בארצות-הברית וארץ-ישראל היהודית — מדינת ישראל.

הערות

1. עיין מזכר של שיחה בין מאגנס, ורן אוסטין ראש משלחת ארץ"ב לארץ, וג'ון רוס חבר המשלחת, מ"ב 23 באפריל 1948; ראה: National Archives (N.A.), Rusk McClintock File.
2. עיין פרוטוקול הוועדה המובילה (Steering Committee) של הווי"א מ"ב 28 באפריל 1948; ראה: ארכיון וי"א, Minute Book.
3. עיין פרוטוקול מדיוני הוועדה האנטיקוויטית של הווי"א, 1-2 במאי 1948; ראה: ארכיון וי"א, Minute Book, ומכתב פרוסקאור אל אירוינג אנגל (Irving Engel) מ"ב 13 במאי 1948, ומכתב אנגל (שכתהן או כו"ר הוועדה האנטיקוויטית של וי"א) אל פרוסקאור מ"ב 14 במאי 1948; ראה: שם, Box I/2.
4. ב"ב 4 במאי 1948 נפגש מאגנס עם מארשאל ולפי פרוטוקול השיחה שנחתם בראשי" תיבות על ידי מארשאל עצמו, אמר מאגנס, בין היתר: "Great pressure could be brought to bear on both Arabs and Jews if the United States would impose even partial financial sanctions... the money now contributed to the Jewish community was being used solely for war 'which eats up everything'... the Haganah cost \$4 million a month to run... if the contributions from the United States were cut off, the Jewish war machine in Palestine would come to a halt for lack of financial fuel". מארשאל השיב למאגנס שאין כוונתו ליחסים מסחריים רגילים של ארצות-הברית עם ארצות ערב ואת האמבאדור יש להטיל רק על תרומות; ראה: N.A. 501 BB Pa-Jestine/5-548.
5. ראה: Hannah Arendt, "To Save the Jewish Homeland", Commentary, May 1948, Vol. V, No. 5, Committee Reporter ת"ב. בטאון אשר שיקי בדרך-כלל את המדיניות הרשמית של הוועדה האנטיקוויטית של הווי"א, מצא לנכון להפנות את תשומת-לב קוראיו למאמרה של חנה ארנדט. הוא אף ציין שהמחברת הובעת במאמר גישה בריאה ובכונה לקונפליקט היהודי-ערבי ומדגישה שהקונפליקט מהווה איום לבית הלאומי. המוצא היחיד, לדעת המחבר, הוא שתתקיימה יהודי-ערבי במדינה מורחבת-היכולת; ראה: The Committee Reporter, Vol. V, No. 5 (May 1948), p. 6.
6. ראה: שם (מאמר ארנדט), ע"פ 400-401.
7. עיין דו"ח מדיוני הוועדה המובילה של הווי"א מ"ב 28 באפריל 1948; ראה: ארכיון וי"א, Minute Book.
8. עיין: "American Jewish Committee Position on Palestine", Prepared for Mr. Blaustein, Executive Committee Meeting, May 1 and 2, 1948; ראה: ארכיון וי"א, Box I/6.
9. ראה: שם, ע"פ 5-6.
10. טרומן כתב בזכרונותיו: "This [Trusteeship-proposal] was not a rejection of partition but rather an effort to postpone its effective date until proper conditions for the establishment of self-government in the two

- Memoirs of Harry S. Truman*. :ראה; parts might be established"
Vol. II, Garden City N.Y., 1955-1956, p. 163
11. עיין דברי פרוסקאר בדיון הוועדה האנטיקוטיבית של הוויא ב'1-2 במאי 1948; ראה :
Minute Book, ארכיון וייא.
12. ראה : שם, שם, דו"ח על דיוני הוועדה האנטיקוטיבית ב'1-2 במאי; ראה גם :
The Committee Reporter, Vol. V, No. 3, May 1948
13. החלטות ישיבת הוועדה האנטיקוטיבית עיין :
Resolutions Adopted at Meeting of Executive Committee, Sunday May 2, 1948
Box 1/2, ראה : ארכיון וייא.
14. ראה : סקר שצוטט בהערה 11.
15. עיין : "The Report of the Executive Committee" :ראה :
American Jewish Year Book, Vol. 51, p. 564
16. ואת לפי סקירה ב. ארמן (Herbert B. Ehrman), יד"ר סניף הוויא בבוסטון בדיון
הוועדה האנטיקוטיבית של הוויא ב'1-2 במאי 1948; ראה ארכיון וייא, Minute Book.
17. ביחס לשלבים חשובים בהליך ההכרעה עיין :
(1) Memorandum of Conversation by the Secretary of State (drafted by R. McClintock, May 12, 1948).
Participants : The President, The Secretary of State, The Under Secretary of State (Lovett), Clark Clifford, David Niles, Matthew Connolly -
The White House; Fraser Wilkins (NE) - State Department, Robert N.A. :
McClintock (UNA) - State Department (לי הנדרסון בעד); ראה :
501 BB Palestine/5 - 1248; (2) Memorandum of Conversation by the
Under Secretary of State (Lovett), 17.5.1948, שם, 807 N.01/1748.
18. על כך העיר פעם נוספת קלארק קליפורד בהצגתו שנשא לפני החברה ההיסטורית
האמריקאית ב'28 בדצמבר 1976.
19. ב'12 במאי טען ק. קליפורד : "there had been no truce and probably would
be no one" ; ראה : סיכום הדיון בהשתתפות טרומן מ'12 במאי (צוטט בהערה 17).
טרומן הסכים כנראה לניתוחו של קליפורד בנקודה זו.
20. עיין דברי לובט בדיון ה'12 במאי; ראה : שם.
21. ראה : תזכיר לובט מ'17 במאי (מצוטט בהערה 17).
22. ראה : סיכום דיון ה'12 במאי (מצוטט בהערה 17).
23. ראה : שם, שם.
24. ראה : *Memoirs of Harry S. Truman*, Vol. II (op. cit. p. 164) :
זכור ב'30 באפריל, גורמי פנים, וכפי שציטטנו לעיל אמר לראשן שיוכל להשתמש
בנימוק זה גם במשאיות עם הערבים. אלה היו דברי טרומן :
"Remind them that we have a difficult political situation within this country"
; עיין :
N.A. 501 BB Palestine/4 - 3048, בזי"ת טרומן-ראשן.
25. ראה : The New York Times, May 12, pp. 1, 23.
26. ג'ון מנסטינגר מצטט מכתב מיעקב מ. ארזי (Jacob M. Arvey), אחד ממנהיגי
הדמוקרטים בשיקאגו אל טרומן מ'12 במאי 1948. במכתב זה תבע ארזי לא לחכות

עם ההכרה במדינה היהודית עד אחרי תאספות המסונות שעמדו להתכנס ב-16 במאי בבל רחבי אמריקה, ובהן עמדו לחנוג את הקמת מדינת ישראל. אם נחכה עד אחרי הכנסים המסונים, כתב ארוול לטרומן, יטענו הרפובליקנים שדעת-הקהל, אותה הן שורו, הכריזה אותך לסגת מעמדתך הקודמת ולהעניק את ההכרה; ראה: John Sneltinger, *Truman, the Jewish Vote and the Creation of Israel* (O.F. 204 — Misc. Truman Papers: על-פי: Stanford, Cal., 1974, p. 106). ב-13 במאי 1948 פנה אדוארד י. פליק (Edward J. Flynn), מהמנהיגים הבולטים של הדמוקראטים בניו-יורק אל מאתח קונלי בבית הלבן וביקש להעביר לטרומן את בקשתו שמדינת ישראל תוכר מיד אחרי הקמתה; ראה: שם (סנטסינגר), עמ' 180, הערת-סוליים 11 (על-פי: O.F. 204 — Misc. Truman Papers: על-פי: Stanford, Cal., 1974, p. 106). מועמד אפסדי מטעם הרפובליקנים ב-1948, הסנאטור רוברט טאפט (Robert Taft), הודיע עוד ב-2 במאי 1948, שאילו היה הוא נשיא, היה מכיר במדינה היהודית מיד ב-15 במאי 1948; ראה: *The New York Times*, May 2, 1948, p. 64.

37. עיין מכתב אדי יעקובסון אל יוסף כהן מ-30 במארס 1952 על שיחתו עם טרומן ב-13 במארס 1948, עמ' 3; ראה: ארכיון ציוני, ניו-יורק, Eddie Jacobson File.

38. ראה: *The New York Times*, May 11, 1948, p. 23.

39. ארכיון יהודי אמריקה, סינסינטי, מיקרופילם 556 — Truman File.

40. כאשר אדוארד פלין ביקש מטרומן שיקבל משלחת יהודית מניו-יורק, השיב לו הנשיא: "for heavens' sake, I've seen so many committees and it is coming out of my ears not one more committee". עיין ראיון עם מונרו גולדוואטר (Goldwater) במארס 1976, עמ' 26; ראה: המכון לתיעוד בעליפה, המכון ליהדות ומגו וארכיון המגבית היהודית המיוחדת בניו-יורק.

41. הנדוירקס פייטס הודיע ב-14 במאי ששלושה סנאטורים — 1. טובי (W. Tobey), רפובליקני מניו-האמפשייר, 2. מורס (W. Morse), רפובליקני מאורינון, וד. חבץ (D. Chavez), דמוקרט מניו-מקסיקו, דרשו להכיר במדינה היהודית, לבטל את הבולקאדה על חופי הארץ, לכלול את המדינה היהודית בין המדינות המקבלות סיוע כלכלי אמריקאי, השלושה דרשו שארצות-הברית תשפיע על ארצות אחרות שיפעלו למניעת פלישת צבאות ארצות ערב לארץ-ישראל, אך הדגישו שאין כוונתם שיפעלו צבא אמריקאי, כמייכן האיצו 20 חברי בית-הנבחרים לבטל את האמבארגו ולאפשר משלוח נשק לישראל; ראה: *The New York Times*, 14 במאי 1948, עמ' 3, 23. הסנאטור רוברט ואגנר תבע מטרומן לתת נשק למדינה היהודית, ואפילו חבר בית הנבחרים סול בלוס, שבעבר לא הצטיין בפעילות פרו-ציונית, ביקש מטרומן שידאג לכך שארצות-הברית תהיה המדינה הראשונה שתכיר במדינת ישראל; ראה: J. Sneltinger, *Truman, The Jewish Vote and the Creation of Israel* (O.F. 204 — Misc. Truman Papers: על-פי: Stanford, Cal., 1974, pp. 179-180, notes 9-10).

42. לונגטאל שלח 7 תזכירים לקלארק קליפורד בין ה-12 במאי 1948; ראה: שם, עמ' 103 ו-179, הערות (על-פי: Clifford Papers). ביחס לפעילות גיילס וכן כהן, ראה: שם, עמ' 106 (על-פי: תזכיר גיילס אל קליפורד מ-6 במאי 1948, מיסמך אותו ציטט Sacher בספרו: pp. 89-90, Niles and U.S. Policy).

43. עיין מכתב להמן אל טרומן מ-13 במאי 1948; ראה: ארכיון Lehman Papers, אוניברסיטת קולומביה, ניו-יורק, וראיון עם מונרו גולדוואטר במארס 1948 (צוטט לעיל); ראה: תיעוד בעליפה, יהדות ומגו, וארכיון המגבית היהודית המיוחדת בניו-יורק.

מנחם קאופמן

34. ראה: שם, עמ' 35.
35. ראה: שם, עמ' 36.
36. עיין: PS למכתב אנול אל פרוסקאור מ"14 במאי 1948; ראה: ארכיון ו"א, Box I/2.
37. עיין מכתב פרוסקאור ללובט מ"28 במאי 1948; ראה: ארכיון ו"א, Box I/7.

- **Moshe Unna**, of Kibbutz Sde Eliahu and a former member of the Knesseth (Nat.-Rel. Party), and **Jehuda Bauer**, of the Institute for Contemporary Jewry at the Hebrew University, J-m, continue their dialogue about the various questions raised by **Alexander Donat** in his article, "A Voice From the Ashes", published in No. 21 of *Yalkut Moreshet*.

Research

- **J. R. von Biberstein**, a young historian, known in German-Speaking countries for his book, *Die Verschwörung* ("The Conspiracy"), shows in a detailed research how, over two centuries, the Antisemitic ideology was developed, which tried to prove the existence of a Jewish-Masonic conspiracy to seize world power.
- **Menachem Shelach**, of Mishmar Ha'emek, deals with the Vatican's attitude to Zionism during World War 2 and with the policy resorted to in consequence when regarded to rescue Jewish children through Aliyah.
- **Moshe Tszik**, of Kibbutz Eilon, continues his research, partly published in *Yalkut Moreshet* 24. This time he deals with discussions held within Hashomer Hatzza'ir at Warsaw, under Nazi rule on the attitude to adopt towards the U.S.S.R.
- **Menachem Kaufman**, of the Institute for Contemporary Jewry at the Hebrew University, brings another chapter of his exhaustive research, parts of which were already printed here. This time he deals with the attitude of Non-Zionists in the U.S. during the weeks preceding the declaration of the State of Israel.
- **Abraham Kolben**, an immigrant from Russia, traces the policies of Tsarist Russia towards Jews in Central Asia from 1830es to hte revolution.

Books

- **Dina Porat**, of Tel-Aviv University, surveys the book by Halina Ashkenazi-Egelhard, *I Wanted to Live*.